

EKOLOŠKI MENADŽMENT U FUNKCIJI ODRŽIVOG RAZVOJA

Goca D. Jovanović²⁴⁶

Slavko Božilović

DOI: <https://doi.org/10.31410/EMAN.2018.629>

Sadržaj: *Koncept održivog razvoja i unapređenje životne sredine su pitanja koja se tiču celokupnog društvenog sistema i snažno apeluju na današnje generacije da što efikasnije koriste raspoložive prirodne resurse. Prirodni procesi sami po sebi menjaju uslove za život, dok antropogeni procesi unose neravnotežu u životno okruženje. Održivi razvoj teži uspostavljanju ravnoteže među različitim dimenzijama razvoja: održivi razvoj ekonomije i privrede, održivi razvoj društvene odgovornosti na bazi socijalne ravnoteže i zaštita životne sredine. Na globalnom i lokalnom nivou kreatori ekonomskog i društvenog razvoja trude se da reše dva naizgled suprotstavljena problema: zahtev za podizanje kvaliteta života i zahtev za unapređenje i očuvanje životne sredine, koji nam mogu pomoći da se uspešno nosimo sa budućim izazovima.*

Ključne reči: *koncept održivog razvoja, zaštita životne sredine, ekološki menadžment, energetska efikasnost*

Abstract: *The concept of sustainable development and improvement of the environment are issues that concern the entire social system and strongly appeal to today's generations to make the most efficient use of available natural resources. Natural processes by themselves change the conditions for life, while anthropogenic processes bring imbalance into the living environment. Sustainable development aims to establish a balance between the various dimensions of development: sustainable development of the economy, sustainable development of social responsibility based on social balance and environmental protection. On a global and local level, creators of economic and social development seek to solve two seemingly suppressed problems: a demand for lifting quality of life and demands for improvement and preservation of the environment, which can help us to deal with future challenges.*

Key words: *concept of sustainable development, environmental protection, environmental management, energy efficiency*

1. UVOD

"Svet koji smo stvorili danas ima problema koji se ne mogu rešiti razmišljajući na način na koji smo razmišljali kada smo ih stvorili." Albert Ajnštajn

Sa nastankom i razvojem civilizacije, čovek koristiti prirodne resurse, zemlju, vodu, vazduh kao i biološke resurse, za zadovoljavanje svojih društvenih, ekonomskih i socijalnih potreba. Energija budućnosti i njeno korišćenje, uslovljeni su napretkom nauke, stvaranjem tehnoloških mogućnosti za povećanom produkcijom svih energetskih izvora, uz konstataciju da će problem energije još dugo biti strateški i fundamentalan problem čovečanstva.

²⁴⁶ Gradska uprava grada Pančeva, Srbija

Klimatske promene tokom poslednjih godina uzrok su akumulacije gasova staklene bašte u nižim delovima atmosfere. Promovisanje koncepta očuvanja životne sredine može da doprinese bržem i ravnomernijem ekonomskom i društvenom razvoju. Održivi ekonomski, društveni razvoj, kao i napredak unapređivanju životne sredine zavise od raspoloživosti prirodnih resursa. Fizička nedovoljnost i iscrpljivanje raspoloživih prirodnih resursa dovode u pitanje perspektive budućeg privrednog razvoja i održivog razvoja. Značaj i suština održivog razvoja čini interakcija razvoja životne sredine i međusobna usklađenost i komplementarnost razvojne politike i politike životne sredine koje uvažavaju, zakonitosti ekoloških sistema. Neophodne su promene ponašanja čovečanstva prema prirodi, radi obezbeđenja očuvanja prirodnih resursa i uslova života budućim generacijama.

Jovanović Goca, mast.inž.građ.

Student doktorskih studija na Univerzitetu "Union - Nikola Tesla" u Beogradu. Rezultate dosadašnjih istraživanja, u obliku većeg broja članaka, objavila je na naučnim skupovima i publikovala u odgovarajućim zbornicima radova i časopisima. Učestvovala je na nekoliko naučnih i stručnih projekata. Govori engleski i francuski jezik.

2. NASTANAK I RAZVOJ EKOLOŠKE SVESTI

Promena pogleda na svet postaje nužan korak u uspostavljanju optimalnog, uzajamnog dejstva čoveka i prirode. Ekološka svest je nastala u procesu traženja rešenja za ekološku krizu bez čijeg predupređivanja i otklanjanja nema očuvanja prirode kao kolevke civilizacije i kulture. Registrovanje aspekata današnje ekološke krize kakvi su gubitak delovanja u okolinu, gubitak kompetencije prognoziranja, gubitak preglednosti i nepoparavljivost oštećenja okoline uslovljava oblikovanje novih socijalnih paradigmi u oblasti ponašanja, koje treba da postane čvrst, sastavni deo čovekovih uverenja, koja izviru iz shvatanja novog odnosa čoveka prema prirodi. [1]

Do nastanka i razvoja ekološke svesti dolazi postavljenjem prvih teorija o životnoj sredini koje se vezuju za drugu polovinu XVIII veka. Od tada do danas izdvajamo sledeće teorije o životnoj sredini: teorija bentamista, teorija maltuzijanstva, teorija granice rasta globalne ravnoteže, teorija organskog rasta, teorija preobražaja međunarodnog poretka, teorija postojanog stanja, teorija nivoa života, teorija postindustrijskog doba, teorija decentralizacije društvenog sistema, teorija globalnog matematičkog modela biosfere, teorija ekološke politike, teorijske postavke ekoloških dimenzija i mnoge druge. Teorija bentamista zasnivala se na težnji za poboljšanjem higijenskih uslova stanovanja u radničkim naseljima, većinom podignuta u blizini industrijskih pogona i rudarskih kopova. Teorija maltuzijanstva skrenula je pažnju na problem rasta ljudske populacije. Teorija je predlagala kontrolu rađanja posebno siromašnih klasa što je izazvalo brojne polemike prema maltuzijanstvima kao krajnje nehumanog odnosa prema ljudskoj populaciji. Tako se kao protivteža razvio pokret neomaltuzijanstvo štiteći prava populacije nerazvijenih i zemalja u razvoju. Decenije posle teorije maltuzijanstva odlikovala je pojačana urbanizacija i instrijalizacija, pogoršana napretkom tehnologije i demografskim rastom, koji su doveli do porasta potrošnje energije, prirodnih resursa i hrane. Teorija granice rasta globalne ravnoteže zasnivala se na stanovništu da rast populacije nužno vodi porastu proizvodnje i potrošnje što rezultira uvećanom potrošnjom prirodnih resursa, povećanjem zagađenosti i degradaciji životne sredine. [2]

Prva Konferencija Ujedinjenih Nacija o životnoj sredini, 1972. godine, održana u Stockholmu, smatra se prekretnicom u odnosu čovečanstva prema životnoj sredini. Nakon toga, druga Konferencije UN o životnoj sredini i razvoju, 1992. godine, održana u Rio de Žaneiru, na kome

je bio promovisan skup od 27 principa zaštite životne sredine. Tokom godina šire se organizacije širom sveta, sa namerom rešavanja problema održavanja životne sredine sa ciljem spašavanja i dobrobiti zajednice i čovečanstva.

3. ENERGETSKA EFIKASNOST

Prognoza budućeg razvoja energetike predstavlja najsloženiji oblik predviđanja o budućoj potrebi, obezbeđenju i trošenju primarne energije. Obezbeđenje dovoljnih količina energije, jedan je od ključnih uslova za opstanak i razvoj naše civilizacije. Zato nije neobično da se u prognozama ekonomskog razvoja bilo koje zemlje, problemima obezbeđenja energijom, poklanja najveća pažnja. Današnji početni uslovi za uspešnu analizu razvoja energetike, polaze od energetske efikasnosti, ekonomske opravdanosti realizovanih projekata u energetskom sektoru i ispunjavanja ekoloških zahteva. Energetska efikasnost je skup termina kojima se opisuje kvalitet korišćenja energije. Energetska efikasnost se nikako ne sme posmatrati kao štednja energije, jer štednja uvek podrazumeva određena odricanja, dok efikasna upotreba nikada ne narušava uslove rada i življenja. Poboljšanje energetske efikasnosti znači izbegavanje gubitka energije bez narušavanja komfora, standarda života ili ekonomske aktivnosti i može se realizovati kako u oblasti proizvodnje tako i potrošnje energije. [3]

Uloga energetske efikasnosti je ključna, kako sa stanovništva ekonomskog razvoja, tako i u odnosu na rešavanje mnogih važnih problema životne sredine. U procesu prilagođavanja energetske efikasnosti zahtevima zaštite životne sredine, potrebno je što pre početi sa promenama koje ne zahtevaju izrazito visoka ulaganje. U tom smislu je neophodno iskoristiti sve mogućnosti koje se odnose na energetske efikasnost, alternativne izvore energije, kao i prilagođavanje cene energije stvarnoj ekonomskoj vrednosti, ali pažljivo i postepeno u skladu sa porastom standarda stanovništva. Da bi se ostvarila planirana ušteda energije racionalnom potrošnjom energije, nužna je efikasna primena evropskih direktiva o energetske efikasnosti sa ciljem efikasnije proizvodnje i racionalne, ekonomski efikasnije i energetske efikasne upotrebe energenata, radi uticaja na obim i strukturu potrošnje kvalitetnih energenata i efikasnije zaštite životne sredine.

Energetska efikasnost je posebno značajna kao ekonomski efikasan način postizanja Kjoto ciljeva za smanjenje emisija ugljen-dioksida. Energetska efikasnost je sastavni deo direktiva razvoja svih sektora energetskog sistema. U sektoru proizvodnje nafte, naftnih derivata i prirodnog gasa energetska efikasnost predstavlja se u modernizaciji rafinerija i korišćenju poboljšanih tehnologija za iskoršćavanje naftnih polja i gasnih nalazišta. U elektroenergetici, energetska efikasnost podrazumeva korišćenje efikasnijih tehnologija kao što su napredne tehnologije sagorevanja uglja, elektrane na gas visokog stepena efikasnosti, smanjenje gubitka u prenosnoj i distributivnoj mreži njihovom modernizacijom i korišćenjem informaciono komunikacionih tehnologija u nadzoru i upravljanju mrežom, izgradnjom elektrana što bliže mestima najveće potrošnje i posticanjem distribuirane proizvodnje električne energije.

4. EKOLOŠKI MENADŽMENT

Sistem upravljanja životnom sredinom ili ekološki menadžment predstavlja težnju da se eliminišu negativne tendencije i uticaji u odnosu na životnu sredinu i zdravlje ljudi. Prema tome, zaštita životne sredine ne treba da bude limitirana ekonomskom i društvenom razvijenošću. Upravljanje životnom sredinom znači sprovođenje osnovne strateške aktivnosti kojima se definišu planski principi i kriterijumi zaštite, određuju se sredstva i definišu pravci razvoja životne sredine.

Problematika životne sredine ima sve veće posledice i na organizacije. U zavisnosti od reakcije organizacije, ekološki interesi mogu uticati pozitivno ili negativno na obim postizanja postavljenih ciljeva. Zaštita životne sredine predstavlja rizike, ali i prilike. Uspešna društva se u sve većoj meri trude da upravljaju ovim rizicima i prilikama. Rade to iz dva važna razloga: prvi, ušteda finansijskih sredstava, smanjenjem troškova i drugi, mogućnost nastajanja obaveza. Zaštita i unapređenje životne sredine jedan je od najvažnijih procesa današnjice, koji zahteva različite aspekte upravljanja i znanja, a kome je krajnji cilj opstanak čovečanstva.

U savremenim uslovima poslovanja ekološki menadžment predstavlja sponu između ekologije i klasičnog menadžmenta. Ukoliko ekologiju čoveka shvatimo kao nauku o opstanku, a menadžment kao veštinu upravljanja organizacionim sistemima prema utvrđenim ciljevima i ako opstanak čoveka prihvatimo kao krajnji cilj svih ljudskih sistema na ovoj planeti, ekološki menadžment možemo da definišemo kao upravljanje prema cilju opstanka putem upravljanja rizicima koji ugrožavaju taj opstanak. Ekološki menadžment je prisutan na svim nivoima upravljanja: na ličnom nivou, na nivou porodice, na nivou kompanije, na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou državne uprave, na nivou međunarodnih regionalnih i globalnih institucija. U svakom od pomenutih slučajeva ekološki menadžment se mora tretirati kao uslov opstanka i opcija razvoja. [4]

Iz svega napred navedenog, ekomenadžment se može definisati kao proces alociranja prirodnih i veštačkih resursa, ali na takav način da se dostigne optimum upotrebe životne sredine u zadovoljenju osnovnih ljudskih potreba na minimumu i ako je moguće, na održivim osnovama. Drugim rečima, ekološki menadžment obuhvata procese donošenja odluka, kojima se reguliše uticaj ljudskih aktivnosti na životni prostor. U osnovi koncepta održivosti, centralno mesto zauzima iskorišćenje kapaciteta životne sredine za ljudski napredak i razvoj ali na takav način da ista životna sredina ne bude narušena i skroz iscrpljena.

Uspešna primena ekološkog menadžmenta, koncepta održivog razvoja omogućiće nesmetani industrijski rast, kvalitet životne sredine, kao i harmoničan život današnjih i budućih generacija. Bez energičnog i rigoroznog obračuna sa daljim zagađivanjem ljudskog duha i životne sredine na svim nivoima, nema ni uspešnih rešenja problema u domenu materijalnih dobara i vrednosti.

5. ZAKLJUČAK

Problemi sa životnom sredinom su sveobuhvatni i zahtevaju međunarodnu pažnju. Potiču od nas samih, načina života, potrošačkih prioriteta i poremećenih vrednosti življenja. U zavisnosti od stepena razvijenosti svesti i kulture čovek će se ponašati i to ponašanje usmeravati kroz interakciju sa prirodom na životnu sredinu koja ga okružuje i koja je isto onoliko deo čovečjeg, koliko je i čovek deo ekološkog. Savremeno društvo treba da teži ka smanjenju nivoa zagađenja na nivo koji mogu da izdrže činioci životne sredine.

Državne institucije, udruženje građana, mediji i drugi akteri moraju svako na svoj način doprineti inenziviranju i podizanju ekološke svesti. Države treba da olakšaju i podstiču razvijanje svesti i učešće javnosti, tako što će obezbediti da informacije budu svima lako dostupne. Mora se obezbediti efikasan pristup sudskim i upravnim postupcima, uključujući i nadoknadu štete i pravni lek.

Na nacionalnom nivou, svaki pojedinac treba da ima odgovarajući pristup informacijama koje se odnose na životnu sredinu, uključujući i informacije o opasnim materijama i o aktivnostima

u njihovoj društvenoj zajednici, kao i da svaki pojedinac treba da ima mogućnost da učestvuje u procesima donošenja odluka.

LITERATURA

- [1] Rajović, D. G. (2007). Ekološka svest kao osnova održivog razvoja ruralnih prostora Crne Gore. Ekologija. Naučno-stručno društvo za zaštitu životne sredine Srbije. No-49. Beograd.
- [2] Vasović V. Biočanin R. (2006). Održivi razvoj. Ecologica. Naučno - stručno društvo za zaštitu. Novi Sad. 215.
- [3] www.seea.gov.rs, pristup 2010.
- [4] Rikalović, G. (1999). Ekonomika prirodnih resursa. Biblioteka "Dr Đorđe Natošević". Indija.